

הדרוזים באזור התיכון

היסטוריה, גיאוגרפיה ודמוגרפיה

הדרוזים הם **קהילה דתית-אתנית** בעלת דוקטרינה ייחודית שראשיתה במאה ה-11. באותה עת, שלטה במצרים הח'ליפות הפאטימית, שהחזיקה באמונה השיעית, בראשות **אל-חאכם באמר אללה**. על פי המסורת הדרוזית היו לאל-חאכם תכונות עילאיות, סגולות וכוחות מיסטיים, ומאמיניו ראו בו כהתגלמות האל עלי אדמות. תלמידיו המשיכו להפיץ את בשורתו, וברבות השנים התרחקו מן האסלאם השיעי בפרט ומן האסלאם בכלל, ונוצרה דת חדשה (לתפיסת הדרוזים, מדובר בהופעתה המחודשת של אמונה מונותאיסטית עתיקה, שחלק מנביאיה היו **משה ויתרו**). הדת נקראה על שמו של אחד ממפיציה, **אסמעיל א-דרזי** (שמות אחרים לעדה הם "בני מערוף" שפירושו "בני החסד", או מווחדון שפירושו "בני דת הייחוד").

על פי האמונה הדרוזית, בימי אל-חאכם באמר אללה, ניתנה ההזדמנות האחרונה להצטרפות ל-"**מווחדון**", ובימינו אין לאיש אפשרות להצטרף אליהם אלא אם הוא נולד כדרוזי. הדרוזים מדברים **ערבית** בניב המיוחד להם.

בעולם חיים כיום כמיליון וחצי דרוזים. ההסתרה של דתם, כלפי חוץ ופנים כאחד, מסבירה את התרכזותם של הדרוזים באזורים פריריאליים, לרוב הרריים ומבודדים. ניעותם של דרוזים לאזורים אלה הואצתה ביתר שאת בעקבות רדיפות, שאילצו אותם לנדוד ממצרים ולהתיישב באזור הלבנט – סוריה (ג'בל אל-דרוז בחורן), לבנון (הרי השוף) וארץ ישראל (בעיקר בגליל).

הדת הדרוזית

הדרוזים מחולקים לשתי קבוצות – העוקאל והג'והאל. **עוקאל** (מהשורש "ע-ק-ל" בערבית, שמשמעותו היגיון או שכל) הם חכמי הדת המשכילים ויודעי הדת. **ג'והאל** (מהשורש "ג'-ה-ל" בערבית, שמשמעותו בורים) הם שאר בני הקהילה, והרוב המוחלט שלה. חלוקה זו ממחישה את הסודיות והמסתורין של הדת הדרוזית, גם עבור אלו המשתייכים לקהילה.

הדת הדרוזית היא דת מונותאיסטית נסתרת, המקבלת את עשרת הדיברות ומאמינה בגלגול נשמות. בין מצוותיה החשובות כלולות גם שמירת הלשון – כנות, נאמנות להבטחה, הימנעות מרכילות ושמירת סוד, והגנה על האחים – עזרה לדרוזי אחר כשהוא נתון בצרה או בסכנה. חלק מהמצוות החלות על מוסלמים ויהודים חלות גם על הדרוזים, כמו איסורים באכילת מיני מזונות, ברית מילה, איסור על נישואין בין-דתיים, ועוד.

הדרוזים בלבנון

הדרוזים בלבנון מונים כ-250 אלף איש ומהווים כ-5% מכלל האוכלוסייה במדינה. רובם יושבים באזור מחוז הר הלבנון דרומית לבירה ביירות, ומיעוטם במחוזות אל-בקעא ואל-נבטייה. האמנה הלאומית שנוסחה ב-1943 נועדה לתת פתרון לסוגייה העדתית במדינה, ובמסגרתה חולקו תפקידים לעדות השונות על-פי גודלן היחסי באוכלוסייה. על פי האמנה הלאומית, הוחלט כי תפקיד שר ההגנה יאוּשָׁש באופן קבוע על ידי בן העדה הדרוזית.

על אף כוחה החלש יחסית של העדה הדרוזית, היא פעילה מאוד בפוליטיקה הלבנונית – וואליד ג'ונבלאט עומד בראש העדה בפרלמנט הלבנוני, ונוקט בקו שמאל-סוציאליסטי. פעילות הדרוזים בפוליטיקה הארצית מתרכזת בפשרה ובגישה בין המפלגות השונות, כאשר מטרתם היא לשמר את כוחם החברתי והפוליטי היחסי במציאות הנוכחית, במדינה בה השסעים העדתיים והדתיים מנהלים את הפוליטיקה הלבנונית.

זרקור הסברה

הדרוזים במזרח התיכון

הדרוזים בסוריה

סוריה היא המדינה בה חיים רוב הדרוזים בעולם - על-פי הערכות העדה הדרוזית בסוריה מונה כ-600-700 אלף איש - רובם המוחלט חיים בהר הדרוזים שבחורן, והם מהווים מיעוט של כ-3% מכלל האוכלוסייה. בעשורים הראשונים לעצמאות סוריה הם היו בעלי השפעה, אולם ייצוגם בצבא ובפוליטיקה הסורית פחתו משמעותית עקב ניסיונות הפיכה כושלים נגד הממשל הסוני. על אף דעיכת כוחם, עליית מפלגת הבעת' בסוף שנות השישים בראשות חאפז אל-אסד, שנקטה בקו חילוני, סימנה נקודת מפנה חיובית עבור העדה.

"האביב הערבי" ומלחמת האזרחים שפרצה בסוריה סביב המאבק במשטר העלווי, העלתה את רמת המתיחות בין הדרוזים ובין השלטון הסורי. על רקע רצף תבוסות המשטר והאבדות הרבות של דרוזים בקרב הצבא הסורי, רבים מבני העדה החליטו ב-2015 שלא להתגייס לצבא. סרבנות זו הצטרפה לאירועי טבח של דרוזים באזור החורן על ידי ארגוני טרור שונים כמו ג'בהת אל-נוצרה ודאע"ש סביב השנים 2015-2018, ואלו ערערו את מידת הביטחון והנאמנות שחשה העדה הדרוזית כלפי המשטר.

התפלגות הדרוזים במדינות שונות בעולם (הערכה):

- סוריה - 600-700 אלף
- לבנון - 250 אלף
- ישראל - 150 אלף
- ירדן - 30 אלף
- שאר המדינות - כ-300 אלף

לאחר למעלה מעשור של מלחמת אזרחים, קרס משטרו של בשאר אל-אסד, ובמקומו עלה לשלטון מוחמד אל-ג'ולאני, מפקדו של הארגון הסוני-סלפי "הייאת תחריר א-שאם". עם ביסוס שליטתו ברחבי סוריה, פרצו עימותים אלימים מלווים במעשי טבח מצד כוחות המשטר החדש כלפי מיעוטים במדינה. באפריל 2025 חלה החרפה משמעותית ביחסי הדרוזים עם רוב האוכלוסייה הסונית, והתפתחו עימותים חמושים בין חמולות דרוזיות במחוז א-סוידא שבדרום סוריה לבין שבטים בדואים הנתמכים בידי המשטר החדש. בחודש יולי חלה החמרה נוספת, שכללה גם מעשי אלימות קשים כנגד הדרוזים. מדינת ישראל סייעה לדרוזים בהתקפת מטרות צבאיות של המשטר הסורי, עד להכרזת הפסקת אש באמצע חודש יולי.

הדרוזים בישראל

בראשית שנת 2025 מנתה הקהילה הדרוזית בישראל כ-153 אלף איש, רובם חיים בצפון הארץ ביישובים כמו דאלית אל-כרמל, בית ג'אן, ג'וליס, יאנוח-ג'ת ועוד, וביישובי רמת הגולן כמו מג'דל שמס.

ברית יעוד

התנהלותם החברתית והפוליטית של הדרוזים משלבת יסודות של **השתלבות והתבדלות**. ביסוד ההשתלבות עומד הרעיון לפיו הדרוזים - כעדה ייחודית, סגורה וקטנה - צריכים להשתלב באוכלוסיית הרוב; ואילו יסוד ההתבדלות קשור ברצון לשמור על אורח החיים הייחודי. מצד אחד ניכרת השתתפות ערה במדינה ובמוסדותיה, כמו אחוזי גיוס גבוהים לצה"ל, והשתתפות בפוליטיקה המקומית והארצית, ומהצד השני הם גרים ביישובים הומוגניים בפריפריה.

השירות בצה"ל הוגדר כשירות חובה עבור גברים דרוזים עוד בשנת 1956, כאשר בשנים הראשונות עיקר שירותם היה ביחידות ייעודיות. לימים נודע גדוד 'חרב' הדרוזי כאחד מגדודי הלחימה המובחרים בצה"ל. בשנים האחרונות, גברה המגמה לשלב את הדרוזים בכלל המערכים השונים בצבא, וגדוד 'חרב' פורק. **אחוזי הגיוס הגבוהים בעדה, החשיבות שמייחסים הדרוזים לשירות משמעותי בצה"ל, מסירות הנפש והשותפות בהגנת המדינה הפכו לברית יעוד ישראלית המשותפת ליהודים ולדרוזים בהגנה על מדינת ישראל.**

זרקור הסברה

הדרוזים כאזרח התיכון

הדרוזים ברמת הגולן

בצידה הישראלי של רמת הגולן חיים כ-27 אלף דרוזים בארבעה יישובים – בוקעתא, מג'דל שמס, מסעדה ועין קיניא. קרבתם של הדרוזים לכפר הערבי-עלאווי רג'ר, השכנות רבת השנים לערביי רמת הגולן (עד לעזיבתם במלחמת ששת הימים), והקשרים האמיצים עם בני העדה מעבר לגבול – כל אלו יצרו זהות נבדלת של הדרוזים החיים ברמת הגולן מזו של שאר הדרוזים בישראל. מיקומם הגאוגרפי של הכפרים בתוואי השטח ההררי של רמת הגולן מחזק אף הוא את התבדלות העדה הדרוזית ממדינת ישראל.

אחד הביטויים הבולטים לכך הייתה החרמת בני העדה שהסכימו לקבל תעודת זהות ישראלית, קרי – להכיר במדינת ישראל כריבון על הטריטוריה. בהמשך נוצרו מחלוקות בין הדרוזים תושבי רמת הגולן לבין אנשי הדת הדרוזים, ובראשם מי שהנהיג את העדה שייח' אמין טריף, אשר טען כי אין לערב נושאים דתיים בשיקולים פוליטיים. שסעים פנים עדתיים אלה הביאו לקרע של ממש עם שאר בני העדה בישראל, שהתלכדו סביב מנהיגותו של טריף ונגד מנהיגי העדה ברמת הגולן.

בשנים האחרונות, ובמיוחד לאחר פרוץ מלחמת "חרבות ברזל", החלו מגמות שינוי גם בקרב הדרוזים ברמת הגולן, שהתקרבו יותר ויותר לשאר בני העדה בארץ, ולמדינת ישראל עצמה.

השפעות מלחמת האזרחים בסוריה על הדרוזים בישראל

מלחמת האזרחים בסוריה ערערה את יציבותה של העדה הדרוזית בסוריה והגבירה את תחושת האיום בקרבה נוכח התחזקותם של ארגונים פונדמנטליסטיים, ובראשם "הייאת תחריר א-שאם". עם נפילת משטר אל-אסד בסוריה והפריסה המחודשת של צה"ל במרחב החיץ, התחזקו הקשרים בין הדרוזים בישראל, בעיקר הדרוזים תושבי רמת הגולן, לבין אחיהם שמעבר לגבול, והתפתחו קשרים קהילתיים וכלכליים חוצי גבולות. ביטוי לכך ניתן, בין היתר, בביקור שערכו באפריל 2025 כ-650 אנשי דת דרוזים מסוריה באתר הקדוש בכפר ח'טין, לרגל חג הנביא שועיב.

הקשרים המתהדקים בין הדרוזים משני עברי הגבול, לצד מחויבותה העמוקה והמתמשכת של מדינת ישראל כלפי העדה הדרוזית בישראל, באו לידי ביטוי הן בסיוע בסוגיות אזרחיות עבור הדרוזים בסוריה, והן בפעילות מבצעית ממוקדת שמטרתה מניעת פגיעה של המשטר הסורי בהם. בראשית 2025 ביצעה ישראל תקיפות כנגד גורמים עוינים בהובלתו של אל-ג'ולאני, כחלק ממאמץ מערכתי לייצוב הזירה הסורית ולבלימת חדירת איומים בגבול הצפון.

מדינת ישראל הצהירה מספר פעמים כי תפעל להגנתם של ישובים דרוזים בדרום סוריה, מתוך מחויבותה העמוקה של המדינה לעדה, כפי שבא לידי ביטוי בהצהרה משותפת של ראש הממשלה ושר הביטחון מה-30 באפריל: "אנו רואים חשיבות רבה למימוש מחויבותינו לעדה הדרוזית בישראל ולהגנה על אחיהם בסוריה. ישראל לא תאפשר פגיעה בעדה הדרוזית בסוריה מתוך מחויבות עמוקה לאחינו הדרוזים בישראל, הקשורים בקשרי משפחה והיסטוריה לאחיהם הדרוזים בסוריה".

המצב החברתי והפוליטי הפנימי בסוריה עודנו בהתהוות וממשיך להשפיע על הדרוזים משני עברי הגבול. כוחות צה"ל פרוסים בהגנה חזקה במרחב החיץ וערוכים לכל תרחיש במטרה להגן על מדינת ישראל ועל אזרחיה ותושביה.